

Alguns autors han donat el nom de torre de Cogoll a les restes d'una torre que existí a l'indret anomenat antigament Molí de Vent, on hi ha avui la urbanització Sant Salvador, lloc també conegut com el «saltant de l'aigua». Ara, disposem d'antecedents per a situar-la més acostada al mar, aproximadament en el paratge on s'aixecava la desapareguda torre d'en Llauder.

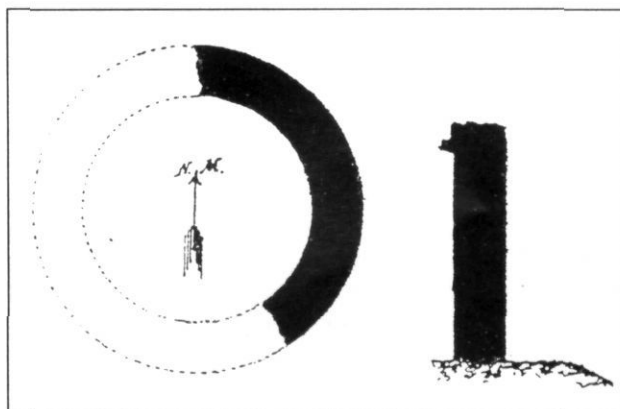
EL MOLÍ DE VENT I LA TORRE DE COGOLL

Francesc Carreras i Candi, en tractar a *Argentona històrica* de la torre de Cogoll, fa referència a un fragment de la coneguda escriptura anomenada de sant Oleguer, de cessió l'any 1128 d'un alou situat a les parròquies de Santa Maria de *Civitas fracta*, Sant Martí i Sant Andreu de Llanereres, que transcriu amb algun defecte així: «...Ab occasu, in turre de cugullo et sic eundo in collo de pendix, usque in cacumine montis de cirera...». Carreras també esmenta que la torre de Cogoll fou inclosa en la venda, l'any 1352, dels castells de Vilassar i de Burriac a Pere des Bosc. Però quant a assenyalar la situació d'aquesta torre, malgrat que es plantegi la possibilitat de fixar-la en la petita elevació anomenada Molí de Vent, existent a la sortida de Mataró, al començament de la carretera d'Argentona, no s'atreveix a fer-ho, per falta de proves concloents e indubtables, com així ell mateix ho expressa. I és que Carreras també tenia present que en l'acte de partió entre els castells de Mataró i de Burriac, del 1362, s'hi consigna una torre (sense donar-ne el nom) prop de la línia divisòria d'ambdós termes, entre el camí públic i el mar¹. Per tant, se li devia plantejar el dubte de quina de les dues torres esmentades podia ésser la de Cogoll.

En canvi Josep M. Pellicer, en refutar en uns articles publicats a *El Semanario de Mataró* algunes de les opinions expressades per Carreras i Candi a *Argentona Històrica* sobre diversos temes, quan s'ocupa de la torre de Cogoll fa observar que ell en haver publicat en una obra (es refereix a *Estudios histórico-arqueológicos sobre Iluro*) aquell mateix document de sant Oleguer,

s'havia anticipat a la notícia de la torre que ens ocupa, i que no solament la susdita torre apareixia en un gravat del segle XVII (*sic*), que havia reproduït a la mateixa obra, sinó que per a encapçalar el llibre havia triat precisament una panoràmica de la ciutat de Mataró amb la finalitat que la repetida torre hi pogués figurar gairebé en primer terme². El lloc a què es refereix Pellicer no és altre que el paratge del Molí de Vent, vist des de la banda de muntanya.

Carreras i Candi replicà Pellicer, a *El Cronista*, en el sentit que aquest darrer pretenia quedar-se amb la glòria d'haver estat el primer a donar compte de la torre de Cogoll; que era cert que a *Iluro* esmentava una torre en el lloc designat Molí de Vent, però que en aquesta obra no havia sabut veure que parlés d'una manera expressa d'haver existit a l'edat mitjana una torre

La torre del Molí de Vent l'any 1899. Carreras i Candi l'anomena, però, de Cogoll. FRANCESCH CARRERAS I CANDI, *Lo Castell de Burriach o de Sant Vicents (Mataró 1900-1908)*, 237.

Panoràmica de Mataró a l'any 1887. A la dreta, hi figura la torre del Molí de Vent.
 JOSÉ Mª PELLICER, *Estudios Histórico-Arqueológicos sobre Iluro (Mataró 1887)*, làmina.

anomenada de Cogoll depenent del senyor del castell de Burriac³. I és que Pellicer en els seus *Estudios* només s'havia limitat a transcriure el document del 1128 i a publicar les dues panoràmiques de la ciutat, sense fer-hi cap comentari o donar-ne una explicació.

Uns anys després (1908) Carreras i Candi, en una nova publicació tornà a ocupar-se de la torre de Cogoll, i aquesta vegada coincidí amb Pellicer a identificar-la amb les restes d'aquella torre existent al Molí de Vent, de la qual encara aleshores es conservava una part. Tot plegat ho descriu així:

«Era un espectacle prou curiós la sortida de Mataró per la carretera d'Argentona, veure estimbar-se la aygua sobrant de la mina de Dos Rius (quan hi havia sobrant, ço és poques vegades) dessota la mitjaeval torra de Cogoll, quina part subsistent se presentava llavors a nostres ulls en bona perspectiva, amagantnos tot lo derrocat com si fos completa».⁴

Segons Carreras, aleshores encara es podia contemplar una tercera part de la torre; la resta s'havia destruït per a aprofitar-ne la pedra, i el 1903 ja no en quedava res.

Actualment es posseeixen prou dades per a discrepar del parer dels dos historiadors. Coral Cuadrada ha publicat no fa pas massa el document relatiu a la venda del castell de Burriac l'any

1352. En ell s'expressa detalladament que l'11 de juliol del susdit any els marmessors testamentaris de Berenguer de Sant Vicenç donaren possessió del patrimoni del castell al seu comprador, Pere des Bosc. En referir-se a la torre de Cogoll hi llegim textualment: «Tradiderunt dicto Petro de Boscho possessionem corporalem seu quasi de dicta turri vocata dez Cogoll et omnium pertinenciarum et jurium suorum...», però també s'hi explica que durant aquest acte feren entrar Pere des Bosc «intra patium dicte Turris que diruta est seu in locum ubi solebat esse ipsa Turri hedificata»⁵. És a dir, que quan Pere des Bosc prengué possessió dels seus dominis, la torre de Cogoll era derruïda.

Però el topònim de Torre de Cogoll continuava viu i donant nom al paratge. Així en un llevador de rèdits del castell de Sant Vicenç, confeccionat poc després d'haver pres Pere des Bosc possessió dels seus dominis, es ha referència diverses vegades a Torre de Cogoll. També s'hi esmenten els homes de la seva rodalia: N. Andreu Ponseta, Ferrer de Reymir, en G. Tonyí, en R. llella, N. Arnau Agell⁶. Però res no ens permet de conèixer concretament el lloc on era el paratge.

En canvi, de més endavant tenim dades fe-faents sobre la torre de Cogoll –o, si ho preferiu, sobre un veïnat conegut amb aquest nom–, que ens permeten sortir de dubtes sobre la seva radicació. Ens referim principalment a un registre, en extracte, de masos i peces de terres situades a la

parròquia d'Argentona, classificades en vint-i-tres partides o paratges, que potser fou confeccionat com a resum d'algun capbreu.⁷

De la partida anomenada «Lo pla de la Torre, den Moner y de Cogoll», hem seleccionat els extractes de les finques que ens han semblat més significatives per al nostre objecte, particularment les que limitaven d'una manera o altra amb el mar.

Any 1561 «Bartomeu Moner lo mas Llori ab sa quintana al veynat de la Torre de Cogoll»

Límits. N. «Part en honor de dit Bonet y part den Batlle»; S. «en la vora de la mar»; E. «en honor den Ferrer de la Torre»; O. «honor den Bernat Bonet».

Any 1562 «Joan Ferrer de Reymir de la Torre, lo mas ferrer ab sa quintana en lo veynat de la torre de Cogoll»

Límits. N. «en honor den Boet, fonch den Batlle»; S. «en la vora del mar»; E. «honor den Tunyí»; O. «en honor del mas Moner o Llori».

Any 1562 «Lo mateix en la torre de Cogoll, un camp de sembradura de 2 quarteras y mitja»

Límits. N. «en honor den Lleonart»; S. «en la vora del mar»; E. «en honor den Mauri»; O. «en honor den Tonyí».

Any 1562 «Pere Mora àlias Tonyí, ab sa quintana del veñat de la Torre de Cogoll».

Límits. N. «en honor den Moner de dit mas Llori»; S. «en alou den Ferrer de la Torre»; E. «en honor den Mauri»; O. «en honor de Moner del mas Llori».

Any 1582 «Jaume Lleonart de la Torra, un camp de sembradura mitja cortera a la torre de Cogoll».

Límits. N. «ab Camí real»; S. «en camí comú entre ell y dit Ferrer»; E. «en honor den Ferrer de la Torra».

Any 1609 «Antoni Fogueras y Bohet de la Torre, lo mas Bohet antes Agell ab sa quintana»

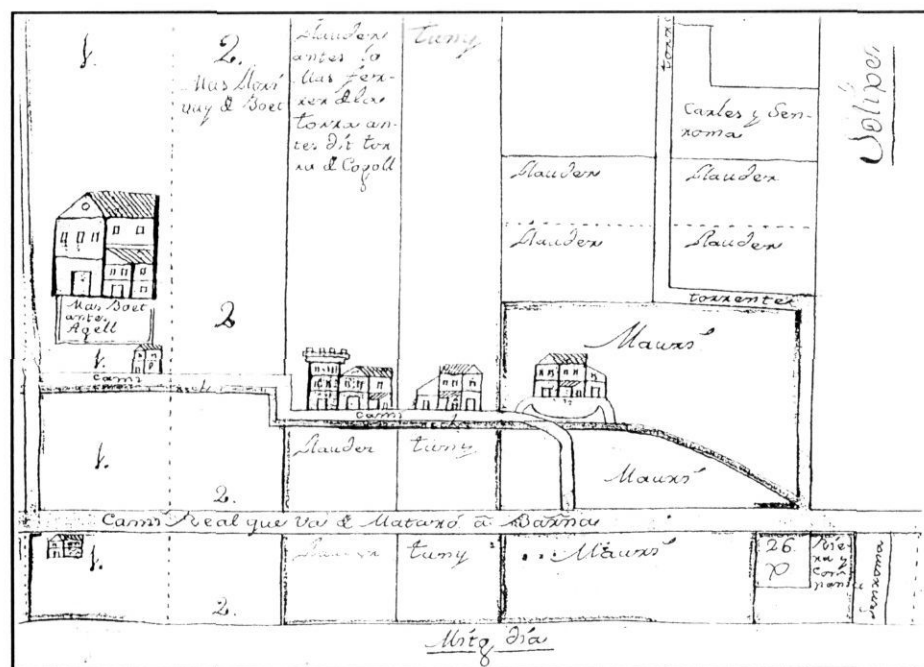
Límits. S. «en la vora del mar»; E. «en honor del mas Llori»; O. «en honor den Capella de Mataró».

Any 1613 «Pere Morot y Çafont de Cirera: a la torre de Cogoll un camp de sembradura de dos quarteras».

Límits. N. «en honor den Bohet que fonch den Moner, mitjensant Camí Real»; S. «en la vora del mar»; E. «en honor den Anglada del Masnou, fonch den Ferrer de la Torre»; O. «en honor den Bohet».

Any 1661 «Bertomeu Mauri de la Torre, lo mas Mauri antigament dit Illea ab sa gleua o quintana».

Límits. N. «en honor del mas Steve»; S. «en la vora del mar»; E. «en honor den Boet part en honor de dit Mauri que fou den Portell»; O. «en honor den Feliu».⁸

Sector del veïnat de la Torre d'Argentona a finals del segle XVIII o començaments del XIX. Observeu la llegenda: «Llauder antes mas Ferrer de la Torra, antes dit torra de Cogoll». Òbviament no pot tractar-se de la Torre de Cogoll del segle XII, però en tot cas és un referent més de la seva situació. Arxiu Municipal de Mataró. Llibre format per plànols relligats dels dominis i senyories de la casa de Cartellà i de Moja a Mataró, Argentona i Sant Genís de Vilassar, foli 12, plànol 4.

D'entre tots aquests masos cal destacar l'anomenat d'en Ferrer de la Torre, que més amunt hem esmentat diverses vegades. Segons Francesc Costa, sembla que fou Josep Llauder i Picart (c1675-1736), un notari de Barcelona benestant, qui comprà la torre d'en Ferrer, i és de creure que aquesta torre passà a ésser coneguda a partir d'aleshores com la torre d'en Llauder. Al principi no aniria més enllà d'una senzilla casa de pagès amb una torre de defensa com la del segle XVI de can Palauet, que encara es conserva prop de la riera d'Argentona.⁹

El veïnat de la Torre de Cogoll continuà formant part de la parròquia d'Argentona, però el nom de Cogoll s'anà perdent, i acabà coneixent-se només com a veïnat de la Torre, potser per la presència de la torre d'en Llauder. Com se sap, aquest veïnat el 1840 passà a integrar-se definitivament dins del terme municipal de Mataró, mentre que la torre d'en Llauder, amb totes les edificacions annexes que amb el temps se li afegiren, fou dissortadament aterrada l'any 1970.

Però la lliçó principal que podem treure de tot plegat és que la torre de Cogoll o el paratge d'aquest nom quedava, com hem pogut veure, molt proper al mar, i que una situació semblant no encaixa, per res, amb el lloc més distant de les restes d'una torre conservades al petit pujol del Molí de Vent, com al seu dia proposaren Francesc Carreras i Candi i Josep M. Pellicer.

Ara bé: a quina mena de construcció podria pertànyer la torre a què es refereixen els dos historiadors? Nosaltres pensem que més aviat correspondria a un molí de vent de dues moles per a moldre blat, que ja trobem aixecat al segle

*La torre del molí de vent.
Esta torre es veu en el terme de la ciutat
de Mataró.*

Representació esquemàtica de la torre del Molí de Vent a la «Rodalia de la Parròquia i terme de la ciutat de Mataró». Any 1764. Museu Arxiu de Santa Maria, Arxiu del Rector, plec 32, foli 26.

xv a Mataró, propietat del barceloní Bernat Ferrer. És més, sabem que a l'any 1447 el regent del batlle general de Catalunya atorgà a Ferrer, en emfiteusi, la facultat de construir uns molins de vent, per a moldre blat, «in podio vocato de pendis alias de vivo», prop de la vila de Mataró, cosa que el rei, Alfons el Magnànim, li ho confirmaria tres anys més tard des de Nàpols.¹⁰

En la divisió dels termes dels castells de Mataró i Sant Vicenç o de Burriac, del 1362, el puig del Pendís apareix situat prop del camí de Mataró a Argentona, després del qual segueixen el paratge de Roques Albes i el turó de Cerdanyola¹¹. A causa de la presència del molí, el lloc acabaria prenent, doncs, el nom de Molí de Vent, com així ho trobem recollit en la cartografia local a diferents èpoques. Si més tard alguns autors hi han vist el possible emplaçament de la torre de Cogoll, ha estat degut exclusivament a la intervenció de Carreras i Candi i de Pellicer, que no comptaven, òbviament, amb els antecedents històrics de què ara disposem sobre aquest tema. Potser els susdits autors consideraven que un pujol o una petita elevació era molt adequada per a potenciar les defenses naturals de la torre, com acostuma a passar en casos semblants, quan en realitat la torre de Cogoll complia la seva missió d'empara de les cases de pagès aixecades a la seva rodalia de la plana propera al mar.

Joaquim Llovet

NOTES

- 1.- FRANCESCH CARRERAS Y CANDI, *Argentona històrica* (Barcelona 1891), pp. 66-69.
- 2.- JOSÉ Mª PELLICER Y PAGÉS, «Nuevas aclaraciones relativas a la historia de Mataró», *El Semanario de Mataró*, 19 desembre 1891.
- 3.- *El Cronista*, 30 juliol 1892.
- 4.- FRANCESCH CARRERAS Y CANDI, *Lo Castell de Burriach o de Sant Vicents* (Mataró 1900-1908), pp. 236-239.
- 5.- CORAL CUADRADA I MAJÓ, «Vers l'adquisició d'una mentalitat feudal: Pere des Bosc, ciutadà de Barcelona i la compra dels castells de Sant Vicenç i Vilassar (segle XIV)», *Fortaleses, torres, guaites i castells de la Catalunya medieval. Acta mediaevalia*, Annex 3 (Barcelona 1986), pp. 196-198.
- 6.- CORAL CUADRADA, *El Maresme medieval: Hàbitat, economia i societat* (Mataró 1988), pp. 339, 341.
- 7.- Arxiu de la Corona d'Aragó (=ACA), Fons Notarial de Mataró, D-35, quadern sense data.
- 8.- *Ibidem.* fs. 2^v-25^v.
- 9.- FRANCESC COSTA I OLLER, «Els Llauder, hisendats, militars i carlins», *Migliaresi*, núm. 12 (Mataró 1991), s.p.
- 10.- ACA, Cancelleria reial, reg. 2618, fs. 64^v-67^r, Castell de Nàpols, 4 d'octubre de 1450.
- 11.- «Divisió dels termes dels castells de Sant Vicenç o de Burriach i de Mataró», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 6 (1979), s.p. A la versió del mateix document publicada per Carreras i Candi, apareix com a «puig de pendrer» (CARRERAS Y CANDI, *Argentona*, p. 118), mentre que a la publicada per Ribas llegim «puig de pedrer» (MARIÀ RIBAS I BERTRAN, *Notes històriques de Mata* (Barcelona 1993), p. 98).